

Opgavebeskrivelse for udtagningskonsulenter i 2025

Problemstilling

I forlængelse af Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug af 4. oktober 2021 (herefter landbrugsaftalen) udmøntes 10 mio. kr. årligt til et korps af udtagningskonsulenter til og med 2027. Ifm. finansloven for finansåret 2024 og Aftalerne om et Grønt Danmark er afsat yderligere midler til udtagningskonsulentordningen.

Tilførslen af ekstra midler til ordningen er en direkte opfølgning på en anbefaling i første delrapport fra ekspertgruppen for udtagning af lavbundsjord. Med den udvidede finansielle ramme og på baggrund af en evaluering i begyndelsen af 2024 blev udtagningskonsulenternes opgavebeskrivelse justeret i 2024.

Indeværende notat beskriver opgaver og organisering for udtagningskonsulenterne, som rammesætter ordningen og afløb på midler til udmøntning i 2025, der i udgangspunktet er en videreførelse af rammerne fra 2024.

Baggrund

Det følger af Aftalerne om et Grønt Danmark, at der skal udtages 140.000 ha lavbundsjord inkl. randarealer i 2030 mhp. at reducere udledningen af drivhusgasser fra landbruget. Det følger endvidere, at kvælstofindsatsen på ca. 13.800 tons i 2027 skal opnås med dels frivillige indsatser og dels markregulering. De frivillige indsatser omfatter f.eks. udtagning af lavbundsjord, ekstensivering og de kollektive kvælstofvirkemidler.

Både udtagning af lavbundsjord og de kollektive virkemidler er baseret på lodsejeres frivillige deltagelse. Udtagning af lavbundsjord, kvælstof- og fosforvådområder, minivådområder og privat skovrejsning indgår samlet som indsatser inden for de kollektive virkemidler.

I implementering af landbrugsaftalen indgår en række elementer, der skal understøtte den samlede indsats for udtagning af lavbundsjord og de kollektive virkemidler. Et af elementerne er et korps af udtagningskonsulenter, der skal videreføre og udvide det tidligere koncept for oplandskonsulenter, som har haft hovedfokus på minivådområder.

Udtagningskonsulenterne skal have et bredere fokus på udtagningsordninger og således bidrage til den samlede målopfyldelse i forhold til reduktion af drivhusgasser og kvælstofudvaskning fra landbrugsjord med fokus på minivådområder, vådområde- og lavbundsprojekter, herunder også at vejlede om skovrejsningsprojekter og deltage i den lokale planlægning af arealindsatser i det åbne land ifm. de lokale treparters omlægningsplaner.

Dette gør udtagningskonsulenter ved at indgå i en samlet organisering med lokale treparter/kommuner og projektere af de større og permanente udtagningsprojekter (og jordfordelere i tilfælde af, at jordfordeling tilbydes i det konkrete projekt). Den enkelte udtagningskonsulents rolle og aktiviteter konkretiseres og aftales med udgangspunkt i den lokale kontekst, herunder eksisterende og nye lokale tiltag, projektrammer og projekters behov.

Der er samlet set afsat 36,5 mio. kr. til udtagningskonsulenter i 2025 med Aftale om grøn omstilling af dansk landbrug 2021, Aftale om finansloven for finansåret 2024 og med Aftalerne om et Grønt Danmark 2024.

Organisering

Udtagningskonsulenterne indgår i en samlet organisering, hvor:

- **Staten** har fastlagt rammerne for udtagnings- og kvælstofindsatsen. Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø/Ministeriet for Grøn Trepert har det overordnede ansvar for indsatserne.
- **Naturstyrelsen** udfører udtagningsprojekter i lokale enheder.
- **Kommunerne** planlægger og koordinerer den overordnede udtagningsindsats på hovedvandsoplandsniveau i de lokale treparter samt udfører udtagningsprojekter i hele landet.
- **Udtagningskonsulenter** kan være med til at facilitere udtagningsprojekter efter lokalt forankrede konkrete aftaler med projektere, som kan være kommunen og Naturstyrelsen. Udtagningskonsulenter kan således indgå i flere projektfaser efter behov og konkret aftale med projekter ud over den indledende screeningsfase. Udtagningskonsulenter har desuden fortsat ansvar for at rådgive lodsejere ifm. minivådområdeprojekter. Udtagningskonsulenters opgaver afhænger således af den konkrete aftale med projekter og type projekt. Dette uddybes nærmere nedenfor.

I den samlede organisering indgår desuden **jordfordelingsplanlæggere** i projekter, hvor der tilbydes jordfordeling (Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljøets vand- og klimaprojekter og Naturstyrelsens klima-lavbundsprojekter). Jordfordelingsplanlæggere indgår ikke i det opsøgende arbejde til forskel fra kommuner, Naturstyrelsen og udtagningskonsulenter, men deltager i realiseringsfasen, hvor der skal indgås bindende aftaler med lodsejere. Jordfordelingsplanlæggere kan dog også deltage i indledende lodsejermøder i forundersøgellesfasen, når projekter ønsker det. Erfaringsmæssigt kan det have stor værdi for den videre projektproces.

Derudover kan lodsejere etablere lavbundsprojekter via finansiering fra **Klimaskovfonden**.

Udtagningskonsulenter skal således indgå i en samlet organisering af lokale treparter, kommunale og statslige projektere og jordfordelingsplanlæggere i et eller flere hovedvandoplande med en klar rollefordeling bestemt af lokalt forankrede konkrete aftaler med projekter. Udtagningskonsulenterne skal være med til at understøtte udtagningsindsatsen lokalt. Alle aktører opererer ud fra et fælles mål om at sikre den størst mulige reduktion af kvælstof og/eller CO_{2e} i det enkelte hovedvandopland inden 2027/2030.

Beskrivelse af kompetencer og opgaver

Det samlede korps af udtagningskonsulenter skal bestå af eksperter, der er specialiseret i udtagning af lavbundsgrunde og øvrige kollektive kvælstofindsatser (f.eks. kvælstofvådområder og minivådområder). Konsulenterne skal have en teknisk myndighedsforståelse, et indgående lovgiv-

ningskendskab samt en indsigt i de muligheder og forhindringer, der ligger i de forskellige tilskudsordninger. Udtagningskonsulenterne skal besidde en legitimitet, der gør dem i stand til at skabe opmærksomhed og tillid blandt lodsejere, som kan motivere til at indgå i kollektive indsatser ved udtagning af deres landbrugsjorder. Med stærke kompetencer indenfor facilitering skal konsulenterne desuden være i stand til at indgå i dialog med en bred vifte af aktører.

Udtagningskonsulenter skal, i tæt samarbejde med de lokale trepartar, de enkelte kommuner og Naturstyrelsen være med til at sammentænke projekter på tværs af indsatser og sikre, at de projekter, som har den største effekt i forhold til klima og kvælstof, realiseres. Samtidig skal udtagningskonsulenter have fokus på at understøtte projekter med potentiale for hurtig gennemførelse, eventuel med ekstensivering som første skridt hen mod et større udtagningsprojekt. Endvidere skal udtagningskonsulenterne bidrage med at styrke interessen blandt lodsejere for at indgå i minivådområdeprojekter og/eller udtagningsprojekter samt agere bindeled til kommuner, de lokale trepartar og andre aktører, som er centrale for udtagningsindsatsen i det enkelte hovedvandopland, herunder ved at understøtte gennemførelsen af frivillige indsatser i de lokale trepartars omlægningsplaner.

Udtagningskonsulenter er forpligtigede til, i tæt dialog med kommunerne/de lokale trepartar, at holde sig ajour med status for de aktuelle kollektive indsatser og øvrige lokale tiltag i det givne hovedvandopland således, at aktiviteter gennemføres koordineret. Samtidig skal udtagningskonsulenter oplyse lodsejere om hvilke andre projekter, der er planlagt i nærområdet mhp. at styrke koordinering af indsatsen på tværs af flere lodsejere og virkemidler. Udtagningskonsulenten skal dog samtidig være imødekommende over for lodsejeres ønsker og behov i forhold til gennemførelse af konkrete projekter, så længe dette ikke konflikter med større lokale projekter ledet af kommuner eller Naturstyrelsen.

Udtagningskonsulenter skal orientere lodsejere om de forskellige muligheder for at deltage i kollektive indsatser, herunder de tilskudsfinansierede virkemidler. I den forbindelse skal udtagningskonsulenter kunne informere om de krav og forpligtelser, man som tilsagnshaver skal leve op til under de forskellige tilskudsordninger til udtagning af lavbundsgrunde og kollektive virkemidler. Derudover skal udtagningskonsulenter hjælpe lodsejere til at sætte sig ind i tilskudsvilkår mv. Udtagningskonsulenter kan desuden bidrage i arbejdet med lavbundsprojekter hos Klimaskovfonden på lige fod med lodsejerdrevne projekter under Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø Klima-Lavbundsordning.

Udtagningskonsulenters opgaver kan således have ophæng i de større udtagningsprojekter i samarbejde med en projektejer såvel som i mindre lavbunds- eller minivådområdeprojekter, som lodsejere selv kan søge om tilskud til. Dette beskrives nærmere nedenfor.

Vådområde- og lavbundsprojekter (herunder også Klima-Lavbundsprojekter) i samarbejde med projektejer

Udtagningskonsulenter kan efter konkret aftale med projektejer facilitere udtagningsprojekter igennem flere faser, f.eks. ved at:

- være lodsejeren kontaktperson og bindeled til kommuner/de lokale trepartar i den indledende screeningsfase før projektejer søger om tilsagn til gennemførelse af forundersøgelser
- facilitere dialog med lodsejere længere ind i projektforsøget, bl.a. ved at:
 - afholde eller deltage i lodsejermøder i samarbejde med projektejer

- understøtte udtagningsprojekter gennem en aktiv informations- og rådgivningsindsats med fokus på den enkelte lodsejers situation og overvejelser om deltagelse i et projekt. Hermed menes basisrådgivning om ordningers finansiering, skattemæssige forhold mv. med formålet at oplyse, forberede og betrygge lodsejere ift. at indgå i forhandlinger om en projektaftale med jordfordeler eller projektejer.

Da midler i ordningen er begrænsede, og der kan være stor forskel på lodsejeres individuelle behov for rådgivning, må der som udgangspunkt maksimalt ydes 10 timers rådgivning pr. lodsejer, f.eks. i forlængelse af et større lodsejermøde. Der kan evt. fastlægges et ensartet, lavere loft for den type rådgivning under hensyntagen til den samlede opgaveudførelse. Hermed sikres, at der af hensyn til det samlede projekt kan følges op hos specifikke lodsejere med behov for rådgivning ud over niveauet af information og generel vejledning, der tilbydes ifm. lodsejermøder.

I de tilfælde hvor etableringen af et minivådområde ikke er realiserbart i oplandet, kan udtagningskonsulenter efter konkret aftale med projektejer drive særligt mindre kvælstofvådområde eller lavbundsprojekter – også af hensyn til fremdriften i de kollektive kvælstofvirkemidler. I den forbindelse er udtagningskonsulenter lodsejeres kontaktperson i den tidlige projektfase i et tæt samarbejde med relevante lokale treparter og relevante myndigheder.

I særlige tilfælde kan udtagningskonsulenterne desuden ansøge om at gennemføre mindre lavbundsprojekter med én eller få deltagende lodsejere. Det kan alene ske, hvis en kommune konkret anmoder om, at udtagningskonsulenter koordinerer og ansøger om et konkret projekt under Klima-Lavbundsordningen.

Minivådområder, Klima-Lavbundsprojekter og Klimaskovfondens lavbundsprojekter mv. som lodsejer selv kan søge tilskud til

Udtagningskonsulenterne har en særlig opgave i forhold til minivådområdeprojekter, Klima-Lavbundsprojekter og øvrige projekter, som lodsejere selv kan søge tilskud til. I den forbindelse kan udtagningskonsulenter bistå den enkelte lodsejer med den konkrete ansøgning og desuden projektering fsva. minivådområder i forhold til placering og dimensionering mv. Udtagningskonsulenten kan derudover vejlede lodsejere, der udtager lavbundsjord via Klimaskovfondens finansiering på lige fod med de lodsejerdrevne Klima-Lavbundsprojekter.

Endvidere skal udtagningskonsulenten understøtte lodsejerens samspil med kommunen, herunder koordinering med den lokale trepart, afklaring af nødvendige myndighedsgodkendelser og beskyttelseshensyn. Såfremt lodsejer ønsker, at udtagningskonsulenten skal bistå med projektledelse, efter der er givet tilsagn, kan der søges finansiering til projektledelse i de enkelte tilskudsordninger (Klima-Lavbund og minivådområder).

Fsva. minivådområdeprojekter skal udtagningskonsulenter arbejde for fortsat at sikre deres etablering. For minivådområdeordningen er der behov for, at udtagningskonsulenterne bl.a. udfylder en "konsulenterklæring" i forbindelse med ansøgningen. For at kunne underskrive erklæringen, skal konsulenten foretage de indledende undersøgelser og faglige vurderinger, som er beskrevet for ordningen.

Udtagningskonsulenter skal hvert halve år afrapportere til Ministeriet for Grøn Trepert (Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø) i forhold til aktiviteten hos lodsejere på de forskellige ordninger.

Opsummerende indgår følgende hovedopgaver i udtagningskonsulenters udvidede opgavebeskrivelse:

- Udtagningskonsulenter skal indgå i en samlet organisering med rum for den lokale kontekst af lokale aktører, herunder kommuner som den lokale myndighed for planlægning af indsatser i det åbne land, og bindeled til de lokale treparter samt projektere fra kommuner og/eller Naturstyrelsen.
- Udtagningskonsulenter skal i samarbejde med lokale aktører bidrage til, at de kollektive indsatser bliver sammentænkt, så der sikres hurtig såvel som størst effekt i forhold til klima og kvælstof, herunder:
 - oplyse lodsejere om de kollektive indsatser for at øge lodsejeres interesse for at deltage
 - vejlede lodsejere om muligheder for at deltage i lokalt prioriterede udtagningsprojekter eller egne projekter
- Udtagningskonsulenter kan efter konkret aftale med projektere:
 - understøtte den indledende dialog med lodsejere om konkrete vådområde-, lavbunds- eller Klima-Lavbundsprojekter mv.
 - afholde eller deltage i lodsejermøder med formålet at oplyse og vejlede lodsejere om muligheder for at indgå i lokalt prioriterede vådområde-, lavbunds- eller Klima-Lavbundsprojekter
 - bidrage med afklarende økonomisk, skattemæssig og landbrugsfaglig vejledning forud for lodsejers forpligtende deltagelse i kollektive udtagningsprojekter og ordningen permanent ekstensivering. Dette kan efter behov tilbydes som individuel rådgivning i forlængelse af de generelt vejledende lodsejermøder. Individuel rådgivning kan dog kun tilbydes i et begrænset omfang (maks. 10 timer pr. lodsejer)
 - varetage mindre vådområdeprojekter – særligt i vandoplande, hvor etablering af minivådområder ikke er muligt af forskellige årsager
- Såfremt projektere ønsker, at udtagningskonsulenten skal bistå med rådgivning og vejledning, som ikke er møntet på lodsejere, efter der er givet tilsagn, kan der søges finansiering til dette i de enkelte tilskudsordninger.
- Udtagningskonsulenter skal videreføre arbejdet med etablering af minivådområdeprojekter, som oplandskonsulenterne tidligere har varetaget, samt sikre minivådområders fortsatte etablering som del af de kollektive virkemidler. Herunder skal ”konsulenterklæringen”, som er et kriterie for at opnå tilsagn på minivådområdeordningen, underskrives.
- Udtagningskonsulenter skal kunne rådgive lodsejere om tilskudsmuligheder i projekter, som lodsejere selv kan søge om tilsagn til:

Minivådområder:

- Yde bistand ifm. ansøgningsprocessen (herunder udarbejdelse af projektbeskrivelse og indhentning af tilbud).
- Rådgivning om projektering herunder placering, dimensionering, udformning af projektet i overensstemmelse med bekendtgørelse og vejledning for den pågældende ordning.

Klima-Lavbundsprojekter med tilsagn fra Styrelsen for Grøn Arealomlægning og Vandmiljø og lavbundsprojekter finansieret af Klimaskovfonden:

- Yde bistand ifm. ansøgningsprocessen (herunder udarbejdelse af projektbeskrivelse og indhentning af tilbud).
- Bidrage med afklarende økonomisk, skattemæssig og landbrugsfaglig vejledning i et begrænset omfang (maks. 10 timer pr. lodsejer) forud for lodsejers forpligtende deltagelse i kollektive udtagningsprojekter.

Permanent ekstensivering:

- Yde bistand ifm. ansøgningsprocessen.
- Bidrage med afklarende økonomisk, skattemæssig og landbrugsfaglig vejledning i et begrænset omfang (maks. 5 timer pr. lodsejer)

Støtterammer

Det er involverede lodsejere, der er endelig modtager af ydelsen, som tilbydes med de afsatte midler på ordningen. Ordningen finansierer opgaver, der dels målrettes lodsejere med henblik på at fremme udtagningsindsatsen (herunder det opsøgende arbejde) og i et vist omfang udføres for lodsejere, der er involveret i et udtagnings- eller minivådområdeprojekt. Konsulenttydelser for projektejer (kommune eller Naturstyrelsen) af udtagningsprojekter dækkes ikke af ordningen, men derimod af projekttilsagnet.

Støtten ydes i overensstemmelse med dels Promilleafgiftsfonden for Landbrugs statsstøttegodkendelse og de minimis-reglerne. Den individuelle rådgivning til den enkelte lodsejer ydes i overensstemmelse med de minimis-reglerne. Udtagningskonsulenterne skal derfor til enhver tid kunne fremvise en opgørelse for såvel individuel som generel rådgivning og bistand af lodsejere. I det omfang der er ydet individuel rådgivning i overensstemmelse med de minimis-reglerne, skal udtagningskonsulenterne ligeledes kunne fremvise de minimis-erklæringer fra de enkelte lodsejere i overensstemmelse med de minimis-reglerne.